

Отримано: 25 лютого 2019 р.

Прорецензовано: 25 лютого 2019 р.

Прийнято до друку: 1 березня 2019 р.

e-mail: olha.filonik@oa.edu.ua

svwinters@ucalgary.ca

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-5(73)-220-224

Філонік О. Ю., Уінтерз С. Ю. Блендинг як засіб перекладу гри слів в англomовному ситкомі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 5(73), березень. С. 220–224.

УДК 81'25:791.43

Філонік Ольга Юрївна,
студентка, Національний університет «Острозька академія»
Уінтерз Світлана Юрївна,
кандидат філологічних наук, Університет Калгарі**БЛЕНДИНГ ЯК ЗАСІБ ПЕРЕКЛАДУ ГРИ СЛІВ В АНГЛОМОВНОМУ СИТКОМІ**

Стаття розглядає проблему перекладу англomовних блендів в комедійних серіалах на прикладі американського ситкому «Як я зустрів вашу маму» («How I Met your Mother»). Автор статті приходить до висновку, що оптимальним способом перекладу таких мовних одиниць є формування україномовних блендів з накладанням. Дане твердження підкріплюється аргументами з друкованих джерел та результатами опитування, проведеного автором з 30 носіями української мови. У статті також запропоновано оригінальний переклад 10 фрагментів із ситкому, що містять бленди як в англomовному оригіналі, так і в мові-реципієнті.

Ключові слова: блендинг, переклад гри слів, ситком.

Olha Filonik,
student, «Ostroh Academy» National University
Svitlana Winters,
PhD in Linguistics, University of Calgary**BLENDED AS A MEANS OF TRANSLATING WORDPLAY IN AN ENGLISH-LANGUAGE SITCOM**

The article discusses the problem of translation of English-language blends in comedy shows, based on the analysis of the American sitcom "How I Met Your Mother". The authors reach the conclusion that the optimal way to translate such lexical units is to form Ukrainian-language overlap blends. On the one hand, the claim is supported by an extensive overview of the literature devoted to blending and translation of wordplay. On the other hand, it is supported by the findings of a survey undertaken by the author with 30 native Ukrainian speakers. The survey enabled the authors to compare the participants' evaluations in terms of wit and humor of the translation available online to that provided by the authors (the latter involving overlap blends). The article contains an original translation of 10 fragments from the sitcom "How I Met Your Mother", which contain blends both in the source and the target language. The findings presented in this article fill a gap in the theory of translation by providing a clearer understanding of the problems inherent in rendering blends into a target language. The proposed method may also support the growing trend among Ukrainians to consume Ukrainian rather than Russian translations of contemporary sitcoms.

Key words: blending, translation of wordplay, sitcom.

При перекладі блендів¹ в англomовних ситкоміах на українську мову перекладачі часто випускають гру слів, закладену в бленді. На основі нашого аналізу перекладу трьох сезонів американського ситкому «Як я зустрів вашу маму» ми прийшли до висновку, що найчастіше вживаними способами перекладу англomовних блендів є наступні: 1) переклад лише одного слова-джерела найближчим відповідником в мові-реципієнті (наприклад, переклад «guttine» як «стиль життя») або гіперонімом (наприклад, переклад «Golden Retriever» як «пес»); 2) запозичення бленду в українську мову шляхом його транслітерації (наприклад, переклад «tevertigo» як «вервертіго»); 3) переклад обох слів-джерел фразою (наприклад, переклад «slappretizers» як «переддяпасна закуска»). Дані способи перекладу є неприйнятними, адже вони не передають закладену в оригіналі гру слів, таким чином унеможлижуючи досягнення основної мети комедійного жанру: розсмішити.

Вітчизняні та зарубіжні дослідження з перекладу гри слів зазвичай фокусуються на перекладі каламбурів, анаграм, спунеризмів та пародій [1, 4, 6–9], але не блендів. Проблема перекладу англomовних блендів є надзвичайно мало дослідженою, що становить проблему для теорії перекладу, адже кількість блендів в англійській мові постійно зростає, особливо у комедійному жанрі [14]. Дослідження перекладу ситкомів також не приділяють даному питанню уваги [1]. Поодинокі згадки про труднощі у перекладі блендів зустрічаються лише в роботах, присвячених перекладу дитячого роману-казки Льюїса Керрола «Алісині пригоди у Дивокраї» [3, 13] та сучасного політичного дискурсу [2, с. 81]. Дана прогалина в теорії перекладу в умовах зростання кількості блендів в англійській мові, неадекватність існуючого перекладу блендів в дослідженому ситкомі, а також зростаюча популярність саме українського, а не російського, перекладу ситкомів серед українських глядачів зумовлює актуальність даного дослідження.

Завданнями дослідження є, перш за все, запропонувати оптимальний, на нашу думку, спосіб перекладу англomовних блендів, обґрунтувавши його доцільність та подавши приклади, та, по-друге, протестувати сприйняття даного способу перекладу, провівши опитування серед носіїв української мови.

Огляд джерел з психолінгвістики, в яких обговорюється сприйняття блендів, наводить на думку про те, що оптимальним способом перекладу англomовних блендів є створення україномовних блендів з накладанням, тобто слів, сформованих шляхом злиття двох слів (слів-джерел), які мають омофонічні або близькі за звучанням фрагменти [14, с. 15]. Таке злиття може

¹ У дослідженні ми визначаємо бленди, також відомі як телескопи, як слова, утворені злиттям так званих слів-джерел (source words), що може супроводжуватися їх накладанням та усиченням; наприклад: motel < mot(or) + (h)otel або br(unch) < br(eakfast) + (l)unch).

супроводжуватися усіченням одного або обох слів-джерел². Наприклад, поданий нижче україномовний бленд з накладанням «картоповий» сформовано злиттям слів-джерел «картопляний» та «топовий», в яких /tɔp/³ є омофонічним фрагментом в словах-джерелах. При формуванні даного бленда відбулося усічення слова-джерела «картопляний» до «картоп-».

1. картоповий (ресторан) < картопляний + топовий
spudtaclar (restaurant) < spud + spectacular

Переклад англomовних блендів шляхом створення україномовних блендів з накладанням має щонайменше три переваги над іншими способами перекладу блендів в англomовних ситкомках. По-перше, такий метод надає перекладачу можливість забезпечити глядачів так званим моментом «Еврика!» (також відомим, як «Aha! moment» або «insight»), коли вони успішно вгадують слова-джерела, з яких сформовано бленд. Цікавий огляд впливу досягнення моменту «Еврика!» на сприйняття тексту подано С. Тополінським [12], а також Д. Седвії та Г. Карлсоном [11]. По-друге, створюючи бленд, перекладач успішно передає грайливий тон мови джерела (А. Лерер та Е. Маттіелло обговорюють гру слів засобом блендингу [8, 10]). Крім того, експерименти з семантичного праймінгу, проведені С. Уінтерз, показали, що носії української мови правильно розпізнають на слух слова-джерела лише в блендах з накладанням, але не в блендах з усіченням без накладання [14, с. 241]. Отже, саме запропонована структура (бленди з накладанням) є рекомендованою для перекладу англomовних блендів, адже вона сприяє правильному розумінню жарта, закладеного в бленді в ситкомі.

Беручи до уваги аргументи на користь використання блендів у перекладі, подані вище, ми створили бленди з накладанням для перекладу англomовних блендів, ідентифікованих в перших трьох сезонах ситкому «Як я зустрів вашу маму». 10 прикладів даного перекладу подано нижче.

- (2) англ.: ruttine < rut + routine
укр.: устомлений стиль життя < стомлений + усталений стиль життя
- (3) англ.: spudtaclar < spud + spectacular
укр.: картоповий < картопляний + топовий
- (4) англ.: Kwanzaapolitan < Kwanzaa + Cosmopolitan
укр.: Паскерес < Паска + херес
- (5) англ.: Marshgammon < Marshall + backgammon
укр.: Маршашки < Маршалл + шашки
- (6) англ.: Rice-A-Roni < rice + macaroni
укр.: макарисни < макарони + рис
- (7) англ.: legendairy < legendary + dairy
укр.: косирно < козирно + сир
- (8) англ.: Golden Reliever < Golden Retriever + relieve
укр.: напудиль < напудити + пудель
- (9) англ.: slappetizers < slap + appetizers
укр.: ляпетайзери < ляпас + апетайзери
- (10) англ.: slappetite < slap + appetite
укр.: ляпетит < ляпас + апетит
- (11) англ.: revertigo < revert + vertigo
укр.: назадпаморочення < назад + запаморочення

Зауважимо, що український варіант не є тотожним англійському щодо використаних слів-джерел (наприклад, «spectacular» передається, як «топовий»). У даному дослідженні ми притримуємося підходу П.А.Лоуа, який зауважує, що еквівалентність оригіналу та перекладу є поняттям відносним і що в перекладі гумору задля збереження стильової та прагматичної еквівалентності можна пожертвувати смисловою. За словами П.А.Лоуа, переклад жартів вимагає дотепності від перекладача, і перекладач повинен мати свободу бути креативним [9, с. 59].

Формування блендів з накладанням є нелегким завданням як щодо складності підбору слів-джерел з омофонічними фрагментами так і щодо необхідності вибору найкращого варіанта з можливих кандидатів у бленд. Це зумовлює потребу у системі правил та критеріїв, які б допомогли обрати найкращий із можливих варіантів. Формування блендів у даному дослідженні базується на спостереженнях блендингу в літературі, присвяченій блендингу в мовах взагалі, та в українській зокрема.

Правило формування блендів з накладанням доволі просте: <-(...A)BC(D...)- + -(...X)BC(Y...)- → -(...A)BC(Y...)- ... > [Winters, с. 142]. Однак, необхідно зазначити, що ми погоджуємося з Маттіелло та рядом інших дослідників щодо того, що фрагменти, які накладаються, не обов'язково повинні бути абсолютно омофонічними [10, с. 134]. Як було зазначено вище, слова-джерела таких блендів, як-от, наприклад, «картоповий», мають абсолютно омофонічні фрагменти. Однак, накладання допустиме і тоді, коли фрагменти слів-джерел, що накладаються, не є абсолютно ідентичними з точки зору фонологічних рис. Це проілюстровано, наприклад, блендом «косирно» під номером (7). А саме, фрагменти, що накладаються в даному бленді, є частково, а не абсолютно, омофонічними. Порівняйте /zɪr/ та /sɪr/: перші фонемні в даних фрагментах відрізняються фонологічною рисою [voice] (тобто, [дзвінкість]), адже /z/ є [+voice], а /s/ є [-voice]. Однак, схожість фрагментів /zɪr/ та /sɪr/ достатня для того, щоб мотивувати злиття даних слів-джерел у бленд. Крім того, омофонічні сегменти можуть бути розіграні [10, с. 122 and 14, с. 16]. Наприклад, в бленді «устомлений» під номером (1) слова-джерела мають спільні фрагменти /st/ та /lenij/, але /om/ та /a/ відрізняються.

² Варто зауважити, що структурна класифікація блендів також виокремлює бленди з усіченням без накладання, наприклад, brunch < br(eakfast) + (l)unch [14, с. 24].

³ Фонемну транскрипцію в даній статті подано у відповідності до огляду фонемної системи української мови, запропонованої Уінтерз [14, с. 81–82].

Дослідники блендингу також зауважили, що при формуванні бленда зазвичай зберігається ритмічний контур, тобто кількість складів та позиція наголосу, одного зі слів-джерел [14, с. 170]. С.Уінтерз називає слово-джерело, ритмічний контур якого зберігається, словом-матрицею (matrix word). В перекладі, поданому в пунктах (2)-(11), ритмічний контур збережено в блендах «устомлений», «макарисни», «косирно», «ляпетайзери» та «ляпетит». Основною причиною зміни ритмічного контуру в деяких блендах (наприклад, «картоповий», «Паскерес», «Маршашки» та «напудиль») є те, що це потрібно для можливості накладання. Наприклад, в слові «картоповий» накладання можливе лише тоді, коли ми збережемо перші два склади трискладового слова «картопля» та всі склади трискладового слова «топовий», що призводить до формування чотирискладового, а не трискладового бленда. Іншою причиною не зберігати ритмічний контур одного зі слів-джерел є необхідність зберегти більше матеріалу для того, щоб полегшити розпізнання слів-джерел та розуміння вкладеного в бленд значення. Наприклад, потенційний бленд «запаморочення», в якому було б збережено ритмічний контур слова «запаморочення», легко було б неправильно інтерпретувати, тому було сформовано бленд «назадпаморочення», в якому збережено більше фонологічного матеріалу для полегшення правильної інтерпретації.

Після формування блендів (2)-(11) ми протестували ефективність методу перекладу англійських блендів шляхом створення українських блендів з накладанням, провівши опитування 30 носіїв української мови. В даному опитуванні учасники оцінили дотепність різних варіантів перекладу блендів на українську мову. Одній групі з 15 учасників було показано 10 відеофрагментів американського ситкому «Як я зустрів вашу маму» («How I Met Your Mother») в тому перекладі, що доступний широкому загалу онлайн (<https://uafilm.tv/2522-yak-ya-roznayomyvsya-z-vashoyu-mamoyu.html>). Як продемонстровано в колонці «Переклад онлайн» в таблиці 1, цей переклад включав такі підходи, як переклад лише одного слова-джерела, транслітерація англійського бленда та переклад обох слів-джерел фразою. Іншій групі з 15 учасників було показано ті самі 10 фрагментів, але з нашим перекладом, в якому англійські бленди було передано шляхом створення українських, як продемонстровано в колонці «Переклад авторів блендом з накладанням» в таблиці 1. Для полегшення розуміння жартів без перегляду цілої серії в деяких випадках було подано короткий виклад контексту (позначено курсивом в дужках у перекладі пунктів 5-10 в таблиці 1). Метою даного опитування було протестувати наступну гіпотезу: переклад з блендами сприймається як більш дотепний.

Таблиця 1.

Матеріали опитування, націленого на сприйняття двох варіантів перекладу

Номер фрагменту	Оригінал	Переклад онлайн	Переклад авторів блендом з накладанням
1.	Barney: You are in a rut. And I am a rut buster. I'm going to bust your rut. Ted: It's not a rut, okay? It's a routine, and I like it. Barney: Ted, what's the first syllable in "rut-tine"? (<i>How I Met Your Mother</i> , season 1, episode 3)	Барні: Це нудна звичка. А я руйнівник звичок. Я намагаюся зруйнувати твої звички. Тед: Це не нудна звичка. Це стиль життя, і мені він подобається. Барні: Тед, який перший склад в слові «стиль життя»?	Барні: Ти загруз у рутині. А я ворог рутини. Я буду твою рутину викорінювати. Тед: Це не рутина. Це усталений стиль життя, і мені він подобається. Барні: Ти маєш на увазі устомлений стиль життя ?
2.	Ted: Kids, when you visit New York, there's countless fun things to see and do. And yet Coleen and Lindsay took us to <i>Tater-Skinz</i> . Lindsay: This is our favourite restaurant in the city. Ted: Yes, I'm sure it's the best one of their 57 " spudtaclular " east coast locations. (<i>How I Met Your Mother</i> , season 3, episode 2)	Тед: Дітки, коли ви приїжджаєте в Нью-Йорк, є безліч цікавих місць, які можна відвідати, та цікавих речей, які можна зробити. Однак, Колін та Ліндзі повели нас в «Тейтер скінз». Ліндзі: Це наш улюблений ресторан в місті. Тед: О так, я впевнений, що це найкрутіше з 57 знаних місць на східному узбережжі.	Тед: Дітки, в Нью-Йорку є так багато всього, що можна побачити та спробувати. Однак, Колін та Ліндзі вирішили привести нас в ресторан «Картопляна шкірка». Ліндзі: Це наш улюблений ресторан в місті. Тед: О так, я впевнений, що з 57 ресторанів цієї мережі на східному узбережжі цей справді картоповий .
3.	Ted: You want a good holiday drink, try his <i>Kwanzaapolitan</i> . (<i>How I Met Your Mother</i> , season 1, episode 9)	Тед: Якщо вам потрібний гарний напій на вихідні, спробуйте його « Кванзаполітен ».	Тед: Якщо вам хочеться гарного святкового напою, спробуйте його « Паскерес ».
4.	Barney: Just for that, when I win all the prizes, the only thing you guys are getting is <i>Rice-A-Roni</i> and <i>Turtle Wax</i> . (<i>How I Met Your Mother</i> , season 2, episode 20)	Барні: Знаєте, коли я там все виграю, ви отримаєте від мене лише пачку рису з овочами та автополіроль.	Барні: Ось за це, коли я виграю всі призи, єдине, що ви від мене отримаєте, будуть макарисни та автополіроль.
5.	Marshall: It's called Marshgammon . (<i>How I Met Your Mother</i> , season 1, episode 15)	Маршал: Вона називається « Маршгемон ».	(<i>Про гру, яку Маршал вигадав</i>) Маршал: Вона називається « Маршашки ».

6.	Barney: It's gonna be legend... Wait a second. I hope you are not lactose intolerant because the second half is "dairy". Legendairy! (<i>How I Met Your Mother</i> , season 1, episode 3)	Барні: Це буде легенд... Почекай! Сподіваюся, в тебе немає лактозної несприйнятливості, тому що друга половина слова «дарно». Легендарно!	(Обговорюючи вечірку в Філадельфії – штаті, відомому винаходом сиру «Філадельфія») Барні: Це буде ко... Почекай! Сподіваюся, в тебе немає несприйнятливості лактози, тому що друга частина слова «сирно». Косирно!
7.	Barney: There is another one. It's called "Golden Reliever ". (<i>How I Met Your Mother</i> , season 3, episode 8)	Барні: Є ще одне. Там інший пес .	(Подивившись відео, де собака пудить на немовля) Барні: Є ще одне відео. Називається « Напудиль ».
8.	Slappetizers! (<i>How I Met Your Mother</i> , season 3, episode 9)	Передляпасна закуска.	(Святкуючи вигадане свято День Ляпаса, тобто день, коли друзі збираються, щоб обмінятися ляпасами за неподобства в минулому) Ляпетайзери!
9.	Barney: Marshall, you are not eating. Did something spoil your slappetite ? (<i>How I Met Your Mother</i> , season 3, episode 9)	Барні: Маршал, ти не їси. Щось перебило тобі апетит ?	(Святкуючи вигадане свято День Ляпаса, тобто день, коли друзі збираються, щоб обмінятися ляпасами за неподобства в минулому) Барні: Маршал, ти не їси. Щось зіпсувало тобі ляпетит ?
10.	Marshall: Robin, your revertigo is really starting to affect your work. (<i>How I Met Your Mother</i> , season 3, episode 16)	Маршал: Робін, твоє ревертіго псує тобі роботу.	(Про стан, коли починаєш поводитися, як шістнадцятирічна, зустрівшись з друзями зі школи) Маршал: Робін, твоє назадпаморочення починає негативно впливати на твою роботу.

Результати опитування підтвердили висунену гіпотезу, адже переклад з блендами отримав значно вищі оцінки, ніж переклад іншими засобами, доступний онлайн. За шкалою від 1 до 10, де «1» позначає «зовсім не дотепно», а «10» позначає «дуже дотепно», учасники опитування оцінили переклад онлайн в середньому на 1.9 бала, а переклад з блендами з накладанням – в середньому на 8.4 бала (див. рис. 1).

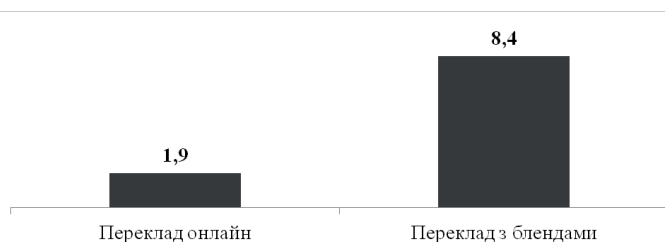

Рис. 1. Оцінка перекладу (середнє арифметичне)

Оцінка перекладу, доступного онлайн, варіювалася від 1 до 3 з 10 балів (див. рис. 2), в той час як оцінка з блендами з накладанням – від 6 до 10 (див. рис. 3). Отже, переклад шляхом створення блендів сприймається носіями української мови значно краще, ніж інші види перекладу англійських блендів.

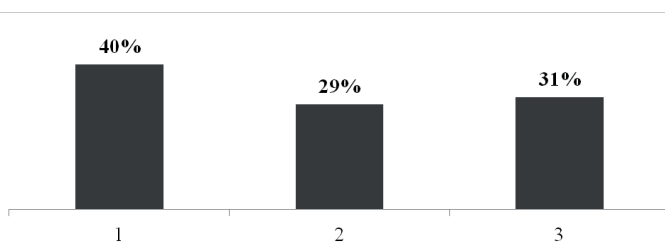

Рис. 2. Оцінка перекладу онлайн (за шкалою від 1 до 10)

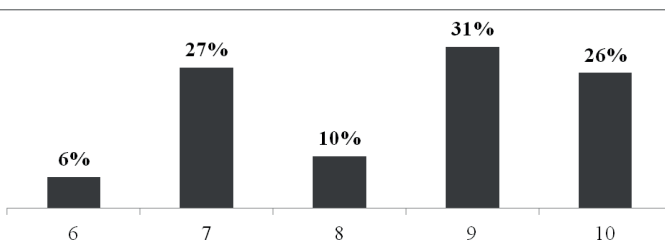

Рис. 3. Оцінка перекладу з блендами (за шкалою від 1 до 10)

Підсумовуючи, зазначимо, що формування українських блендів з накладанням для перекладу англійських блендів у ситкомі має ряд переваг, порівняно з іншими способами такого перекладу. Запропонований нами підхід дарує глядачам захоплюючий момент «Еврика!», зберігає грайливість оригіналу та полегшує сприйняття та інтерпретацію тексту. Крім того, було виявлено, що глядачі оцінюють дотепність перекладу англійських блендів значно вище, коли він містить українськомовні бленди, у порівнянні з іншими методами перекладу. В перспективі, варто було б порівняти сприйняття кожного підходу до перекладу англійських блендів окремо (наприклад: переклад обох слів-джерел фразою, запозичення і т.ін.) із сприйняттям перекладу з формуванням блендів. Це допомогло б зрозуміти, які способи перекладу є більш ефективними а, отже, вартими використання, коли не вдається сформувати бленд в мові-реципієнті. Крім того, цікавим напрямком для подальшого дослідження є аналіз впливу структури бленда на його сприйняття глядачами (наприклад, чи бленди з накладанням будуть сприйматися як більш дотепні, ніж бленди з усиченням але без накладання).

Дане дослідження допомагає розкрити мало вивчену проблему в теорії перекладу: переклад блендів англійських ситкомів на українську мову. Було запропоновано метод вирішення даної проблеми та окреслено переваги даного методу. Крім того, цим дослідженням ми підтримуємо зростаючий серед українців тренд дивитися телебачення, включно з ситкомі, українською мовою.

Література:

1. Бондаренко М. Інтерпретація словесного гумору як виклик для перекладача. 2017. URL: <https://everest-center.com/interpretatsiya-slovesnogo-gumoru-yak-viklik-dlya-perekladacha/> (Дата звернення: 14.02.2019)
2. Вашист К.М., Бондаренко В.О. Блендинг як засіб посилення прагматичної складової політичного дискурсу: перекладацький аспект. *Перекладацькі інновації: матеріали VIII всеукраїнської студентської науково-практичної конференції*. 2018. С. 81–83.
3. Демурова Н. Голос и скрипка (к переводу эксцентрических сказок Льюиса Керролла). *Мастерство перевода*. 1970. № 7. С. 13–19.
4. Підгрушна О.Г. Специфіка перекладу гумору на межі англійської та української культур. *Science and Education: A New Dimension. Philology*. 2015. №47. С. 92–96.
5. Хрущева О. Универсальные и лингвокультурные особенности блендинга. Челябинск, 2011. 227 с.
6. Chiaro D. Verbally expressed humour and translation. *The primer of humour research*. 2008. P. 569–608.
7. Delabastita D. *Traductio: Essays on punning and translation*. Manchester, 1997.
8. Lehrer A. Blendalicious. *Lexical creativity, texts, and contexts*. 2007. P. 115–133.
9. Low P.A. Translating jokes and puns. *Perspectives: Studies in Translatology*. 2011. №19(1). С. 59–70.
10. Mattiello E. Extra-grammatical morphology in English: Abbreviations, blends, reduplicatives, and related phenomena. Hawthorne, 2013. 340 p.
11. Sedivy J., Carlson G. Sold on language: How advertisers talk to you and what this says about you. Chichester, 2011. 330 p.
12. Topolinski S., Reber R. Gaining insight into the “Aha” experience. *Current Directions in Psychological Science*. 2010. P. 1–4.
13. Weaver W. Alice in many tongues: The translations of “Alice in Wonderland.” Madison, 1964. 159 p.
14. Winters S. Lexical blending in Ukrainian: System or sport? Calgary, 2017. 329 p.